Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej, 58
Warszawa 2023
Article No. 2940

Citation:
Rybarczyk-Dyjewska, J. (2023). Środki morfologiczne w poradnikach Natalii Iwanowny Stiepanowej (pierwsza osoba liczby mnogiej). *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, *58*, Article 2940. https://doi.org/10.11649/sfps.2940

DOI: 10.11649/sfps.2940

Joanna Rybarczyk-Dyjewska
(Uniwersytet Jagielloński w Krakowie)

Środki morfologiczne w poradnikach Natalii Iwanowny Stiepanowej (pierwsza osoba liczby mnogiej)

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza form pierwszej osoby liczby mnogiej obecnych w poradnikach Natalii Iwanowny Stiepanowej. Ta niezwykle popularna w Rosji znachorka, znana także jako „uzdrowicielka syberyjska", często wykorzystuje środki morfologiczne w celach perswazyjnych, starając się przekonać czytelników, by stosowali polecane przez nią praktyki magiczne. Choć w publikacjach stanowiących materiał dla poniższych rozważań dominuje narracja pierwszoosobowa, pojawia się w nich również głos odbiorców, zwykle w postaci listów adresowanych do samej Stiepanowej. Poradniki zyskują dzięki nim charakter dialogowy – na ich kartach toczy się ciągła wymiana myśli pomiędzy autorką a czytelnikami występującymi w roli jej uczniów i wiernych wyznawców. Obie strony tej osobliwej „rozmowy" znajdują się w sytuacji poradniczej, która – jak zauważa Ewa Ficek (2013, ss. 105–106) – determinuje kształt relacji nadawczo-odbiorczych. Uzdrowicielka zajmuje dominującą pozycję kompetentnego doradcy i doświadczonego eksperta, z kolei szukający pomocy czytelnik na czas lektury podporządkowuje się jej autorytetowi.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.en), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2023.
Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

W badanych publikacjach istotną rolę odgrywają wszelkie mechanizmy służące oddziaływaniu na ludzi. Wykorzystanie przez autorkę wybranych środków językowych w celu wywarcia określonego wpływu na odbiorcę określam mianem perswazji. Przyjmuję, że przejawia się ona w świadomym użyciu przekazów słownych (pisanych), które osadzone są w jakiejś konkretnej sytuacji. Nadawcy tych perswazyjnych komunikatów towarzyszy przekonanie, że jest w stanie zmienić zastaną sytuację, nie używając wobec odbiorcy przymusu i pozostawiając mu wybór. Biorę także pod uwagę to, że perswazja nie musi być skuteczna[1].

Analiza poradników Stiepanowej pokazuje, że ich autorka sięga po rozmaite środki morfologiczne, którym można przypisać funkcję perswazyjną. Należą do nich kategorie: osoby (wraz z zaimkami osobowymi i dzierżawczymi), czasu i trybu. W dalszej części artykułu zaprezentuję formy pierwszej osoby liczby mnogiej[2].

Badacze zajmujący się tekstami retorycznymi podkreślają, że we wszystkich komunikatach zorientowanych na wywarcie wpływu niezwykle istotne jest wywołanie w odbiorcy poczucia bliskiego związku z nadawcą. Od tego bowiem w dużej mierze zależy, jak odbiorca ustosunkuje się do przedstawianych mu treści. Podstawowym gramatycznym środkiem językowym służącym kształtowaniu relacji jest odpowiednie wykorzystanie kategorii pierwszej osoby (Barańczak, 1983; Bralczyk, b.d.; Jędrzejczak, 2020; Matuszczyk, 2001)[3]. Tomasz

[1] Perswazja oraz (niekiedy utożsamiana z nią) manipulacja stanowią narzędzia wywierania wpływu i jako takie bywają przedmiotem refleksji naukowej. Niestety, mimo ciągłego zainteresowania, jakie oba zjawiska budzą wśród przedstawicieli rożnych dyscyplin, nie udało się dotychczas wypracować definicji, które satysfakcjonowałyby wszystkich badaczy. Dla zawartych tu rozważań wybrałam „perswazję". Aczkolwiek mam świadomość tego, że – jak pisze M. Tokarz (2006, ss. 196, 294–295) – każda perswazja ma w jakimś stopniu charakter manipulacyjny. Pomimo tego uczony zaleca jednak wstrzemięźliwość w posługiwaniu się tym modnym ostatnio terminem, który (mając nieostre granice znaczeniowe) bywa stosowany na określenie niemal wszystkich rodzajów złożonych przekazów perswazyjnych.

[2] Wykorzystuję następujące publikacje Stiepanowej: Степанова (2011, 2013, 2014, 2017a, 2017b, 2019a, 2019b).

[3] W niniejszym tekście przedstawiam tylko pierwszą osobę liczby mnogiej, którą – jak stwierdza E. Ficek (2013, s. 107) – należy uznać za najbardziej charakterystyczną dla poradnika. Pragnę jednak zaznaczyć, że w badanych publikacjach funkcję perswazyjną mają także często notowane formy pierwszej osoby liczby pojedynczej: czasowniki performatywne, tryb przypuszczający i in. Były one przedmiotem mojego opisu w innym artykule, który został złożony do druku (Rybarczyk-Dyjewska, w druku).

Łysakowski (2005, s. 35) zauważa, iż najbardziej skuteczna jest pierwsza osoba liczby mnogiej. Duża wartość perswazyjna tej formy wynika przede wszystkim z jej niejednoznaczności. „My" w różnych wypowiedziach bywa niejednoznaczne – zupełnie jak ludzka tożsamość, która ze swej natury nie jest jednolita. Człowiek identyfikuje się nie tylko przez pryzmat własnych stanów emocjonalnych, ale również przez określone role społeczne oraz grupy, do których należy (Łysakowski, 2005, s. 35). Zatem również na poziomie językowym pierwsza osoba liczby mnogiej jest semantycznie wieloznaczna. W odróżnieniu od „ja", które jasno wskazuje na osobę mówiącą, „my" ma znacznie mniej wyraźną referencję. Dzięki temu jest nadzwyczaj wygodne w sensie pragmatycznym i może być wykorzystane do „powoływania" różnorodnych wspólnot: tych, do których nadawca włącza samego siebie i swoich odbiorców (słuchaczy, czytelników) oraz tych, które integrują go (zwykle nie włączając adresatów) z kimś trzecim. Szeroki potencjał pragmatyczny „my" sprawia, że forma ta – szczególnie w języku rosyjskim – ma długą tradycję występowania w różnych typach tzw. komunikacji manipulacyjnej. Badacze czasem porównują ją do karty jokera, stwierdzając, że „my" może – niczym joker w talii – przyjmować w języku takie znaczenie, jakiego tylko zapragnie gracz, czyli mówiący (Норман & Плотникова, 2016; zob. także Гранева, 2010; Крапивкина, 2018; Купп-Сазонов, 2018; Маркасова & Вэньцзюань, 2016).

W poradnikach Stiepanowej można wyróżnić dwa zasadnicze typy form pierwszej osoby liczby mnogiej, tj. „my jednoczące" (inkluzywne) i „my wykluczające" (ekskluzywne). I choć obie konstrukcje pełnią funkcję perswazyjną, to dla przekazu, którego celem jest nakłanianie, istotniejsze są te o charakterze inkluzywnym. To one wzbudzają w czytelniku sympatię do autorki i dają wrażenie bliskości (od teraz nie ma już „jej" i „ich", jesteśmy „my"), upoważniają odbiorców do postawienia się na równi z nadawcą. Uzdrowicielka z Syberii stosuje „my inkluzywne" dla zrealizowania jednej z dwu intencji. Po pierwsze, konstrukcje te używane są, by skłonić czytelników do identyfikowania się z grupą „zawodową" i systemem wartości, który ona sama reprezentuje – autorka włącza czytelników-uczniów do społeczności uzdrowicieli[4]:

[4] Myślę, że warto w tym miejscu zwrócić uwagę na to, iż badane publikacje adresowane są do szerokiego grona odbiorców. Sięgają po nie zarówno ludzie, którzy potrzebują pomocy (i z jakichś względów nie mogą lub nie chcą skorzystać z niej w sposób bezpośredni), jak i ci, którzy uczą się rzemiosła magicznego, aby pomóc nie tylko sobie, ale także innym. Cechą charakterystyczną współczesnych rosyjskich poradników magicznych są obszerne fragmenty

> Знахарь – это не только человек, в совершенстве знающий […]. Ваш добрый совет, ваша внимательность и беседа – это те семена, которые должны дать целительные плоды. Вы должны знать и ведать очень и очень многое, если, конечно, вы претендуете на звание ведуна. Чаще всего беды людей происходят от […], и мы должны эти беды предотвратить […]. Нам, знахарям, рассказываются такие вещи, о которых люди не говорят ни своим родителям, ни детям […], мы владеем их тайнами, и мы не должны никому об этом говорить (Степанова, 2014, s. 8); Они готовы нам угождать в разговоре и отвечать на любые вопросы […] (Степанова, 2014, s. 61).

Po drugie, za sprawą „my jednoczącego" Natalia Iwanowna eksponuje swoje podobieństwo do „zwykłych" ludzi: podkreśla, że żyje w tym samym świecie, a więc doskonale rozumie problemy swoich czytelników, zna choroby, na które zapadają, rozumie ich bolączki. Dzięki takiemu zabiegowi znachorka mówi w swoim imieniu, ale jednocześnie wypowiada sądy o uczuciach, stanach i przekonaniach odbiorców[5]:

> Нельзя судить, мы не судьи и возможно, в глазах Господа мы, по грехам своим, стоим гораздо ниже (Степанова, 2011, s. 429); Наверное, для любого из нас нет ничего ценней и полезнее, чем жизненный опыт […] (Степанова, 2017a, s. 187); В детстве нам читали книжки о том […] (Степанова, 2019a, s. 54); Но некоторые мы все-таки знаем, это Кассандра, Зушея […] (Степанова, 2014, s. 94); Вряд ли мы теперь можем знать, что же на самом деле влекло к спиритизму […] (Степанова, 2014, s. 55).

Solidaryzowanie się z czytelnikami, budowanie wspólnoty doświadczeń i przekonań następuje także dzięki użyciu zaimka dzierżawczego „nasz". Cha-

---

dydaktyczne. Dotyczą one np. zasad działania magii, znaczenia wyrazów występujących w zaklęciach, zaleceń na temat przedmiotów koniecznych do przeprowadzenia rytuału itp. Obecność tego typu „pouczeń" stanowi o jednej z najbardziej istotnych różnic między tradycyjną magią ludową a dzisiejszą (neo)magią. Magia ludowa bowiem co do zasady była ezoteryczna, tzn. dostęp do niej był ograniczony, a osoby, które posiadały tę tajemną wiedzę, nie musiały dawać jej empirycznego świadectwa ani tłumaczyć jej pochodzenia. Dziś magia jest na wyciągnięcie ręki i może po nią sięgnąć każdy – wystarczy kupić książki lub zajrzeć do Internetu (zob.: Gołębiowska-Suchorska, 2016; Kowalczewska, 2001).

[5] Psychologowie twierdzą, że kreowanie podobieństwa (zwłaszcza na płaszczyźnie poglądów czy postaw) jest niezwykle istotnym wyznacznikiem wzbudzania sympatii. Wynika to z faktu, że większość ludzi ceni tylko swoje cechy, poglądy i wyznawane wartości. Zatem każdy, kto również je przedstawia wyda się inteligentny rozsądny, itp. Dla jednostki „podobny" zwykle znaczy tyle, co pozytywny, czyli podobieństwo jest samo w sobie nagradzające, gdyż stanowi potwierdzenie własnych racji (zob.: Cialdini, 2021; Wojciszke, 2004).

rakteryzuje się on sporą wartością perswazyjną[6]. Poprzez jego wprowadzenie uzdrowicielka mówi m.in. o skuteczności magii i produktów naturalnych, które „nasi" przodkowie wykorzystywali od niepamiętnych czasów; podkreśla także fakt znajdowania się we wspólnej (z czytelnikami) rzeczywistości:

> Наши бабушки и прабабушки пользовались природными продуктами для ухода за лицом […] (Степанова, 2019a, s. 33); […] наша жизнь нередко преподносит нам болезни, конфликты, другие неприятные ситуации, […]. Наши славные предки владели удивительным тайным оружием – магией слова (Степанова, 2019a, s. 5); Если врачи не могут определить, чем болен человек, а несчастный мучается, а может быть, даже собирается покинуть наш мир […] (Степанова, 2017a, s. 62); Наши внутренние органы наделены способностью сигнализировать о своем нездоровье […] (Степанова, 2013, s. 100).

Uzdrowicielka z Syberii posługuje się również tzw. „my autorskim", zwanym niekiedy także „my redaktorskim" oraz „my ze skromności". Zabieg ten jest popularny w języku rosyjskim – zwłaszcza w stylu naukowym[7]:

> Продолжаем тему, которая очень интересует многих людей – это лечение домашнего скота и домашних питомцев (Степанова, 2013, s. 163); Предположим, что парень и девушка […] (Степанова, 2017b, s. 168); Пришла ко мне женщина […] Светлана (так мы условно назовем больную) (Степанова, 2017b, s. 410); Юлия призналась во всем. Мы не будем описывать, какие отношения последовали за этим (Степанова, 2011, s. 366).

---

[6] T. Łysakowski (2005, ss. 39–40) pisze, że zaimki dzierżawcze często są nawet skuteczniejsze niż zwykłe „my". „Naszość" – jak twierdzi autor (powołując się na badania psychologów) – w psychice ludzkiej tkwi dość głęboko. Ludzie, którym dano do zrozumienia, że coś jest „nasze", chętnie się z tym czymś solidaryzują i raczej nie są skorzy do tego, by powołaną w ten sposób wspólnotę negować.

[7] Konstrukcja ta stanowi przykład zamiany (bez zmiany sensu wypowiedzi, gdyż autor jest jeden) liczby pojedynczej na mnogą. Autorzy podręczników czy prac naukowych używają jej dla podkreślenia skromności. W ten sposób akcentują to, że w ich pracy swój udział mieli także inni (poprzednicy, autorzy opublikowanych już rozpraw), a jednocześnie stawiają się w pozycji eksperta należącego do jakiejś grupy, którą łączą podobne poglądy. Używając *pluralis modestiae* autor czy mówca umniejsza swoją rolę, próbuje niejako „rozpłynąć się" w kolektywie. Bywa też tak, że sam siebie upewnia o tym, iż jest uprawniony głosić jakiś pogląd, gdyż wielu go podziela (Шведова, 1980, s. 534; zob. także: Łysakowski, 2005, s. 46; Бельчиков, 2012, ss. 162–163; Вайсс, 2012, ss. 627–640). I. JU. Graneva odnotowuje ponadto, że wymiana pierwszej osoby liczby pojedynczej na mnogą stanowi rodzaj gry na referencyjnej niejednoznaczności. Uczona zauważa, że w wielu sytuacjach taka operacja wcale nie oznacza „formuły skromności" autora. „My autorskie" bowiem może być wykorzystane w celach demagogicznych, np. po to, aby uniknąć odpowiedzialności za przekazywane treści (Гранева, 2010).

Autorzy akademickiej gramatyki rosyjskiej zwracają uwagę, że „my autorskie" należy odróżniać od wykorzystywania formy pierwszej osoby liczby mnogiej w sytuacji, kiedy mówiący, chcąc nawiązać kontakt ze słuchaczami, zaprasza ich do wspólnego działania – podjęcia dyskusji lub przeprowadzenia analizy. W poradnikach uzdrowicielki syberyjskiej strategia ta jest dość częsta. Natalia Iwanowna stosuje wówczas czasowniki dokonane „wrócić" oraz „przejść" w czasie przyszłym prostym. Ich formy są tożsame z trybem rozkazującym dla pierwszej osoby liczby mnogiej[8]:

> А теперь вернемся к нашему уроку (Степанова, 2014, s. 59); Итак, вернемся к заговору (Степанова, 2017b, s. 313); Но вернемся к проколу фото или фигуры […] (Степанова, 2017b, s. 410); Но вернемся к нашему основному разговору и узнаем о том, как можно защитить своих детей […] (Степанова, 2019b, s. 74); А теперь вернемся к теме нашего разговора (Степанова, 2019b, s. 78); Но перейдем к делу (Степанова, 2017a, s. 183).

Natalia Iwanowna równie chętnie wykorzystuje wyrażenie „my z wami", które w języku rosyjskim jest typowe dla zapraszania do wspólnego doświadczenia[9]:

> Наука, которую мы с вами изучаем принесет вам необычные и интересные знания […] (Степанова, 2011, s. 6); В первой книге […] мы с вами разобрали ранги, имена и магические качества природных духов […]. А в следующих мы поговорим о духах небесной материи […] (Степанова, 2014, s. 80); Это мы с вами немного повторили материал из предыдущих книг (Степанова, 2017b, s. 403); Мы не будем с вами разводить полемику о том, что, мол, нельзя губить животное […] (Степанова, 2013, s. 42); Тем не менее магические правила исполнялись веками, и не нам с вами их изменять (Степанова, 2014, s. 23); Кроме этого, как мы все с вами знаем […] (Степанова, 2014, s. 54).

Warto odnotować, że przytoczone fragmenty zawierają formy wszystkich trzech czasów. Dzięki temu zabiegowi autorka wzmacnia więź ze swoimi

---

[8] Konstrukcje te (z reguły używane wraz z partykułą *давайте*) wyrażają pobudzenie do podjęcia kolektywnych czynności. Są one często spotykane w języku mówionym, np. podczas wykładów, lekcji itp. Cechuje je szczególna intonacja, która nie oznacza – jak w przypadku zwykłego trybu rozkazującego – rozkazu czy prośby, ale zaproszenie do działania, jakiego zamierza się podjąć także mówiący (Шведова, 1980, ss. 620–625).

[9] Zwrot „my z wami" oznacza „ja i wy": moi rozmówcy, słuchacze, czytelnicy. Dzięki jego zastosowaniu nadawca (intelektualnie) przybliża do siebie adresata. Ten z kolei odczuwa pozytywne emocje (ma wrażenie, że jest lepszy, mądrzejszy), przez co staje się bardziej podatny na wpływ (zob.: Ян, 2017).

czytelnikami-uczniami: mówi o tym, co aktualnie robią, ale także informuje, czego się już nauczyli i czym będą się zajmować w przyszłości[10].

W zgromadzonym materiale występują także formy „my ekskluzywnego"[11]. Są one obecne w wypowiedziach, w których Stiepanowa wspomina swoich przodków (swój dom)[12]: „Я видела также и тех, кто приходил в наш дом в неверии, а уходил от нас, возлюбив Бога […]. Через неделю к нам снова пришла эта женщина" (Степанова, 2019a, s. 236). Jednak we fragmentach dotyczących rodziny autorki poradników znacznie częściej niż samo „my" czy formy werbalne pierwszej osoby liczby mnogiej pojawia się zaimek dzierżawczy „nasz". Odnosi się on do rodu Stiepanowów. To dzięki niemu Natalia Iwanowna posiadła cenną wiedzę znachorską, którą teraz dzieli się z czytelnikami:

> Старинные рецепты кремов, растирок, бальзамов […] передавались в нашем роду из поколения в поколение (Степанова, 2017a, s. 235); Некоторые старинные заклинания не разрешено трогать переделом. Их не исправляли ни я, ни моя бабушка и никто в нашем роду (Степанова, 2019a, s. 192); При передаче моей бабушкой всего этого мне […] были соблюдены все полагающиеся для этого случая правила, позволяющие мне быть истинной преемницей нашей апастахии, всего нашего знахарского рода (Степанова, 2019a, s. 190); Эту тетрадь я нашла среди ее бумаг, книг и рукописей нашего рода (Степанова, 2019a, s. 238).

Zaprezentowany materiał językowy dowodzi, że obecne w książkach Natalii Stepanowej formy pierwszej osoby liczby mnogiej odznaczają się walorami perswazyjnymi. Najczęściej notowane było „my inkluzywne", które może

---

[10] Uczeni twierdzą, że kategoria czasu jest niezwykle istotna dla tekstów, których zadaniem jest wywarcie wpływu na odbiorców. Według mnie w badanych poradnikach największymi walorami perswazyjnymi odznaczają się formy trzeciej osoby czasu przyszłego. Uzdrowicielka posługuje się nimi, aby (z dużą pewnością) mówić o tym, co pozytywnego, dobrego wydarzy się w życiu czytelników, kiedy zastosują się do polecanych przez nią praktyk magicznych.

[11] Konstrukcje te można uznać – w ślad za T. Łysakowskim – za przykład tzw. „my koniunkturalnego" (*pluralis coniuncturalis*). Jest to strategia polegająca na pławieniu się w cudzej chwale, świeceniu odbitym blaskiem, czyli podnoszeniu swej pozycji poprzez podkreślanie własnego związku z ludźmi, którzy są sławni lub odnieśli sukces (Łysakowski, 2005, ss. 49–50).

[12] A. Gołębiowska-Suchorska (2016, ss. 43–69) konstatuje, że autorki dzisiejszych poradników magicznych budują swoją autentyczność głównie poprzez ciągłe podkreślanie związków z tradycją rodową. W przypadku publikacji Stiepanowej mamy do czynienia z wyjątkowo rozbudowaną i rozciągniętą w czasie strategią rekonstrukcji losów rodu znachorskiego. Wiarygodność tej tradycji rodowej kreuje (za sprawą wspomnień) nie tylko sama Natalia Iwanowna, ale również osoby spoza jej rodziny. Ci ostatni przywołują postać Jewdokii w listach publikowanych na łamach poradników.

być wyrażone zaimkiem „my" (wraz z jego przypadkami zależnymi) oraz czasownikami. Konstrukcje o charakterze „jednoczącym" pozwalają znachorce akcentować zbieżność horyzontów między nią a odbiorcami. Stara się ona wykreować poczucie wspólnoty doświadczeń oraz przekonań. Dokonuje tego poprzez pokazywanie, że jest taka sama, jak jej czytelnicy. A dzięki temu, że doskonale zna problemy zwykłych ludzi, może im nieść pomoc, tzn. udzielać stosownych porad. Uzdrowicielka syberyjska stosuje „my inkluzywne" także po to, aby włączyć czytelnika-ucznia (pozwolić mu znaleźć się na równi z nią – doradcą, nauczycielką) do grupy, którą sama reprezentuje. Dla budowania wrażenia wspólnoty nie mniej istotne (perswazyjnie) są zaimki dzierżawcze. Stiepanowa sięga po nie bardzo często, dzięki czemu powołuje do życia pewną „naszość", którą trudno zanegować. W badanych tekstach znajdują się również wypowiedzi, w których autorka ustanawia wspólnotę, do której należy ona sama wraz z członkami swojej rodziny. Za sprawą „my ekskluzywnego" (wyrażonego zaimkiem osobowym i częściej dzierżawczym) Natalia Iwanowna buduje własną – potwierdzoną wieloletnią tradycją rodową – autentyczność i skuteczność jako uzdrowicielka.

Bibliografia

Barańczak, S. (1983). *Czytelnik ubezwłasnowolniony: Perswazja w masowej kulturze literackiej PRL*. Libella.

Bralczyk, J. (b.d.). *Język na sprzedaż*. Business Press.

Cialdini, R. (2021). *Wywieranie wpływu na ludzi: Teoria i praktyka* (B. Wojciszke, Tłum.). Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Ficek, E. (2013). *Poradnik: Model gatunkowy i jego tekstowe aktualizacje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Gołębiowska-Suchorska, A. (2016). *Od znachorki do autorki: Rosyjska tradycja znachorska we współczesnych poradnikach magicznych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Jędrzejczak, B. (2020). *Językowe środki perswazji w sloganach reklamujących polskie marki terytorialne: Na przykładzie haseł promujących Polskę, województwa i miasta wojewódzkie*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego. https://doi.org/10.18778/8142-463-9.16

Kowalczewska, A. (2001). *Ezoteryka na sprzedaż*. Wydawnictwo Akademickie Dialog.

Łysakowski, T. (2005). *Wpływowe osoby: Gramatyka i perswazja*. Wydawnictwo SWPS.

Matuszczyk, B. (2001). Pluralis homileticus jako strategia kształtowania relacji między kaznodzieją a słuchaczami. W G. Habrajska (Red.), *Język w komunikacji* (T. 2, ss. 25–29). Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi.

Rybarczyk-Dyjewska, J. (w druku). Analiza językowa współczesnego rosyjskiego dyskursu magicznego: Formy pierwszej osoby liczby pojedynczej. *Slavia Orientalis*.

Tokarz, M. (2006). *Argumentacja, perswazja, manipulacja*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Wojciszke, B. (2004). *Człowiek wśród ludzi: Zarys psychologii społecznej*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Бельчиков, Ю. А. (2012). *Практическая стилистика современного русского языка: Нормы употребления слов, фразеологических выражений, грамматических форм и синтаксических конструкций*. „АСТ-ПРЕСС".

Вайсс, Д. (2012). Типы автореференции в современном русском языке. W Ю. Д. Апресян, И. Богуславский, Л. Ваннер, Л. Л. Иомдин, Я. Миличевич, М. Лом, & А. Польгер (Red.), *Смыслы, тексты и другие захватывающие сюжеты: Сборник статей в честь 80-летия И. А. Мельчука* (ss. 627–640). Языки славянских культур.

Гранева, И. Ю. (2010). Местоимение „мы" как средство идеологических манипуляций в русской языковой картине мира. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*, *4*(2), 494–496.

Крапивкина, О. А. (2018). Прагматический потенциал местоимения „мы" в юридических дискурсивных практиках. *Вестник Северного (Арктического) федерального университета*, *2018*(3), 90–98. https://doi.org/10.17238/issn2227-6564.2018.3.90

Купп-Сазонов, С. (2018). Кто такие загадочные „мы" в русском и эстонском языках? (О переносном употреблении форм 1-го лица множественного числа). *Yearbook of Finno-Ugric Studies*, *14*(1), 34–44. https://doi.org/10.35634/2224-9443-2020-14-1-34-44

Маркасова, Е. В., & Вэньцзюань, Т. (2016). Манипулятивная функция местоимения „мы" в русском и китайском языках (прагматический аспект). *Жанры речи*, *2016*(2), 79–86. https://doi.org/10.18500/2311-0740-2016-2-14-79-86

Норман, Б. Ю., & Плотникова, А. М. (2016). Конструкции с местоимением „мы": Формирование актуальной или окказиональной коллективности. *Вестник Новосибирского государственного педагогического университета*, *6*(6), 126–138. https://doi.org/10.15293/2226-3365.1606.10

Степанова, Н. И. (2011). *909 заговоров сибирской целительницы*. Рипол классик.

Степанова, Н. И. (2013). *1777 новых заговоров сибирской целительницы*. Рипол классик.

Степанова, Н. И. (2014). *Золотое пособие народного знахаря* (Ks. 2). Рипол классик.

Степанова, Н. И. (2017a). *Заговоры сибирской целительницы*. Рипол классик.

Степанова, Н. И. (2017b). *Тайная книга знахаря*. Рипол классик.

Степанова, Н. И. (2019a). *Древняя магия: Врачевание словом и молитвой*. Рипол классик.

Степанова, Н. И. (2019b). *Золотые рецепты моей бабушки*. Рипол классик.

Шведова, Н. Ю. (Red.). (1980). *Русская грамматика* (Т. 1). Издательство „Наука".

Ян, Ц. (2017). Местоимение первого и второго лица как средство диалогизации в лекционной коммуникативной практике. *Вестник Пермского университета: Российская и зарубежная филология*, *9*(1), 87–92. https://doi.org/10.17072/2037-6681-2017-1-87-92

Bibliography (Transliteration)

Barańczak, S. (1983). *Czytelnik ubezwłasnowolniony: Perswazja w masowej kulturze literackiej PRL*. Libella.

Bel′chikov, IU. A. (2012). *Prakticheskaia stilistika sovremennogo russkogo iazyka: Normy upotrebleniia slov, frazeologicheskikh vyrazheniĭ, grammaticheskikh form i sintaksicheskikh konstruktsiĭ*. "AST-PRESS".

Bralczyk, J. (n.d.). *Język na sprzedaż*. Business Press.

Cialdini, R. (2021). *Wywieranie wpływu na ludzi: Teoria i praktyka* (B. Wojciszke, Trans.). Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Ficek, E. (2013). *Poradnik: Model gatunkowy i jego tekstowe aktualizacje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Gołębiowska-Suchorska, A. (2016). *Od znachorki do autorki: Rosyjska tradycja znachorska we współczesnych poradnikach magicznych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Graneva, I. IU. (2010). Mestoimenie "my" kak sredstvo ideologicheskikh manipuliatsiĭ v russkoĭ iazykovoĭ kartine mira. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo*, *4*(2), 494–496.

IAn, TS. (2017). Mestoimenie pervogo i vtorogo litsa kak sredstvo dialogizatsii v lektsionnoĭ kommunikativnoĭ praktike. *Vestnik Permskogo universiteta: Rossiĭskaia i zarubezhnaia filologiia*, *9*(1), 87–92. https://doi.org/10.17072/2037-6681-2017-1-87-92

Jędrzejczak, B. (2020). *Językowe środki perswazji w sloganach reklamujących polskie marki terytorialne: Na przykładzie haseł promujących Polskę, województwa i miasta wojewódzkie*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego. https://doi.org/10.18778/8142-463-9.16

Kowalczewska, A. (2001). *Ezoteryka na sprzedaż*. Wydawnictwo Akademickie Dialog.

Krapivkina, O. A. (2018). Pragmaticheskiĭ potentsial mestoimeniia "my" v iuridicheskikh diskursivnykh praktikakh. *Vestnik Severnogo (Arkticheskogo) federal′nogo universiteta*, *2018*(3), 90–98. https://doi.org/10.17238/issn2227-6564.2018.3.90

Kupp-Sazonov, S. (2018). Kto takie zagadochnye "my" v russkom i ėstonskom iazykakh? (O perenosnom upotreblenii form 1-go litsa mnozhestvennogo chisla). *Yearbook of Finno-Ugric Studies*, *14*(1), 34–44. https://doi.org/10.35634/2224-9443-2020-14-1-34-44

Łysakowski, T. (2005). *Wpływowe osoby: Gramatyka i perswazja*. Wydawnictwo SWPS.

Markasova, E. V., & Vėn′tsziuan′, T. (2016). Manipuliativnaia funktsiia mestoimeniia "my" v russkom i kitaĭskom iazykakh (pragmaticheskiĭ aspekt). *Zhanry rechi*, *2016*(2), 79–86. https://doi.org/10.18500/2311-0740-2016-2-14-79-86

Matuszczyk, B. (2001). Pluralis homileticus jako strategia kształtowania relacji między kaznodzieją a słuchaczami. In G. Habrajska (Ed.), *Język w komunikacji* (Vol. 2, pp. 25–29). Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi.

Norman, B. IU., & Plotnikova, A. M. (2016). Konstruktsii s mestoimeniem "my": Formirovanie aktual′noĭ ili okkazional′noĭ kollektivnosti. *Vestnik Novosibirskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta*, *6*(6), 126–138. https://doi.org/10.15293/2226-3365.1606.10

Rybarczyk-Dyjewska, J. (in press). Analiza językowa współczesnego rosyjskiego dyskursu magicznego: Formy pierwszej osoby liczby pojedynczej. *Slavia Orientalis*.

Shvedova, N. IU. (Ed.). *Russkaia grammatika* (Vol. 1). Izdatel′stvo "Nauka".

Stepanova, N. I. (2011). *909 zagovorov sibirskoĭ tselitel′nitsy*. Ripol klassik.

Stepanova, N. I. (2013). *1777 novykh zagovorov sibirskoĭ tselitel′nitsy*. Ripol klassik.

Stepanova, N. I. (2014). *Zolotoe posobie narodnogo znakharia* (Vol. 2). Ripol klassik.

Stepanova, N. I. (2017a). *Zagovory sibirskoĭ tselitel′nitsy*. Ripol klassik.

Stepanova, N. I. (2017b). *Taĭnaia kniga znakharia*. Ripol klassik.

Stepanova, N. I. (2019a). *Drevniaia magiia: Vrachevanie slovom i molitvoĭ*. Ripol klassik.

Stepanova, N. I. (2019b). *Zolotye retsepty moeĭ babushki*. Ripol klassik.

Tokarz, M. (2006). *Argumentacja, perswazja, manipulacja*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Vaĭss, D. (2012). Tipy avtoreferentsii v sovremennom iazyke. In IU. D. Apresian, I. Boguslavskiĭ, L. Vanner, L. L. Iodmin, IA. Milichevich, M. Lom, & A. Pol′ger (Eds.), *Smysly, teksty i drugie zachvatyvaiushchie siuzhety: Sbornik stateĭ v chest′ 80-letiia I. A. Mel′chuka* (pp. 627–640). IAzyki slavianskikh kul′tur.

Wojciszke, B. (2004). *Człowiek wśród ludzi: Zarys psychologii społecznej*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Morphological Means in Natalia Ivanovna Stepanova's Magical Handbooks (the Plural Forms of the First Person)

Summary

The aim of the article is to present the plural forms of the first person found in Natalia Ivanovna Stepanova's magical handbooks. The author (also known as the Siberian Healer) uses them for persuasive purposes: she tries to convince readers to use the magical practices (spells) she recommends. In the analysed material, mainly statements containing "inclusive we" are noted. Stepanova uses them to evoke a sense of community of experiences and values in her readers, as well as to invite them to joint actions and "include" them in the healers group that she represents. There are also forms of "exclusive we" in the handbooks under

study. These forms play an important role in building Stepanova's authenticity as a healer from Siberia: they help the author emphasise her close connection with her ancestors, who were famous for their healing practices and passed on their magical knowledge to her. The article also reflects on the specific communicative situation taking place in the interaction between the counsellor and the advice seeker, and highlights the problem of defining persuasion and manipulation.

Środki morfologiczne w poradnikach Natalii Iwanowny Stiepanowej (pierwsza osoba liczby mnogiej)

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza form pierwszej osoby liczby mnogiej występujących w poradnikach Natalii Iwanowny Stiepanowej. Autorka, znana także jako „uzdrowicielka syberyjska", wykorzystuje środki morfologiczne w celach perswazyjnych, starając się przekonać czytelników, by stosowali polecane przez nią praktyki magiczne. W analizowanym materiale odnotowano przede wszystkim wypowiedzi zawierające „my inkluzywne". Stiepanowa używa ich, by wywołać wrażenie wspólnoty doświadczeń i wartości, zaprosić czytelników do kolektywnego działania i „włączyć" do grupy znachorów, którą sama reprezentuje. W badanych poradnikach znajdują się również formy „my ekskluzywnego", które odgrywają ważną rolę w budowaniu jej autorytetu. Z ich pomocą Natalia Iwanowna akcentuje swoje pochodzenie z Syberii oraz ścisły związek z przodkami, którzy słynęli z działalności znachorskiej i przekazali jej wiedzę magiczną. W tekście podjęto także refleksję nad specyficzną sytuacją komunikacyjną zachodzącą w interakcji „doradca–radzący się", zwrócono też uwagę na problem z precyzyjnym zdefiniowaniem perswazji i manipulacji.

Keywords: persuasion; manipulation; magical discourse; contemporary Russian magical handbooks

Słowa kluczowe: perswazja; manipulacja; dyskurs magiczny; współczesne rosyjskie poradniki magiczne

Joanna Rybarczyk-Dyjewska, Jagiellonian University in Kraków, Cracow, Poland
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8414-9421
Correspondence: joanna.rybarczyk@uj.edu.pl

The preparation of this article was financed within the statutory activities of the Jagiellonian University in Kraków.

Competing interests: The author has declared that she has no competing interests.

Publication history: Received: 2023-11-14; Accepted: 2023-04-03; Published: 2023-12-31